

Jakub Šiler (413423)

Exkurze do Říma 2015

Podzim 2015

8. září 2015

Traiánův sloup, sloup Marca Aurelia

Traiánův sloup

Sloup byl postaven jako památka na Traiánovo úspěšné dácké tažení (101-106 n. l.), které vedlo k vytvoření provincie Dacia. Dle nápisu, nacházejícím se na jihovýchodní straně, měl být sloup dokončen r. 113 n. l. a měl být postaven římským senátem. Za hlavního architekta je považován Apollodóros z Damašku.

Sloup, nacházející se na Traiánově fóru, byl dříve hůře viditelný než dnes. Býval totiž schován za budovou Traiánovy basiliky (*basilica Ulpia*), která dnes však již nestojí. Ve starém Římě byl tento sloup nazýván taktéž *columna cochlis* podle točitých schodů ukrytých v jeho nitru. Traiánův sloup, stejně tak jako sloup Marca Aurelia, není vyplněný, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale je dutý. Pod zmiňovaným nápisem se dokonce nachází vchod, jímž je možno vstoupit do malé předsínky. Odtud se dá postupovat buď doprava, nebo doleva.

Cestou doprava vede již zmíněné točité schodiště, které je osvětleno 43 okénky, a má 185 stupňů, po kterých se dá vystoupat až na vrcholek sloupu. Opačným směrem se pokračuje do další síně, odkud se vstupuje do hrobové kobky. Sloup byl totiž postaven také jako budoucí mauzoleum pro císaře a jeho ženu Plotinu. V kobce se nachází basi na způsob oltáře, kde také později stála zlatá urna s popelem císařského páru. Celá místnost je osvětlena pouze jedním šikmým okénkem. V podstavci se dále nachází další otvor z neznámé doby, jímž byla kobka pravděpodobně vyplněna.

Samotný sloup je vybudován z 23 bloků řeckého mramoru, má průměr 3,7 m a je vysoký 29,772 m. Pokud započítáme i výšku podstavce, dosahuje stavba výšky 35,22 m. Tato výška není náhodná. Podle nápisu, jehož význam je doplněn a potvrzen slovy Dionovými, bylo totiž místo, na kterém dnes leží fórum, dříve kopcovité. Aby se mohlo začít budovat, musely se kopce nejdříve odkopat. Sloup samotný pak má udávat výšku, které dosahoval vrcholek dřívějšího pahorku. Kopec však nestál přesně v místech, kde stojí sloup, což

dokazují i archeologické nálezy v jeho blízkém okolí, kde byly r. 1906 nalezeny zbytky starší cesty, kloaky a zdiva už z republikánských dob. Stával více na východ a tvořil část *Quirinalu*, která se nazývala *collis Latiaris*.

Stavba je z vnější strany zdobena reliéfy, které se nacházejí na podstavci a znázorňují Viktorie a trofeje. Spirálovitě vedená vyobrazení na sloupu dosahující neuvěřitelné délky 300 m pak představují výjevy ze samotného tažení. Je na nich vyobrazeno 155 scén, jako například: přechod přes Dunaj, pochodující Římské vojsko, obětující Traiánus, požár barbarského města, obležení římského města barbary, vítězství legií a následné podrobení dáckých vůdců a průvod s kořistí. Dále následuje opět přechod přes Dunaj a průběh druhého tažení. Tato vyobrazení byla vytvořena natolik detailně a s důrazem na realismus, že jsou nyní neocenitelným zdrojem pro studium vojenství této doby – dobře viditelné jsou například zbroje a vojenská technika. Ohledně kolorování sloupu se vedl spor, kdy byly vysloveny domněnky, že nejspíše kolorován nebyl. Kvůli zachování reliéfů bylo zhotoveno několik sádrových kopií, které jsou uloženy například v saint-germainském muzeu, v *Museo della Civita Romana* v Římě či v archeologickém muzeu v Bukurešti. Dále byl vytvořen také stříbrný model sloupu, který se nachází v mnichovském královském paláci.

Na vrcholu sloupu dříve stávala pozlacená bronzová socha Traiána, která však zmizela někdy během středověku. Nynější bronzová socha, která byla vybudována r. 1588 n. l. papežem Sixtem V. a díky které se pravděpodobně i sloup zachoval, vyobrazuje galilejského rybáře a apoštola Petra. Sloup během středověku utrpěl ještě další poškození poté, co z něj byly násilím vyňaty železné spojky.

Sloup Marca Aurelia

Druhý a jediný další sloup, který se v Římě zachoval, nechal vybudovat Marcus Aurelius. Tento sloup je na rozdíl od Traiánova méně atraktivní pro širokou veřejnost a je mu věnována menší pozornost. Někdy bývá označován dokonce jako jeho nedokonalá kopie. Stavbu však nelze označovat jako úpadek klasického římského umění. Rozdíly v obsahu narativních reliéfů mezi oběma sloupy vznikly kvůli snaze přizpůsobit je tak, aby vyhovovaly měnícím se podmínkám. Autoři druhé stavby se totiž snažili zachytit především situace, které byly zajímavé pro jejich současníky. Sloup Marca Aurelia klade tudíž větší důraz na emoce a snaží se více prosadit vnitřní drama nad vnější formou. Vyobrazení na sloupu tedy není vždy tak dokonalé, jako na Traiánově, které je ještě hodně ovlivněno helénistickou tradicí, kdy je kladen důraz převážně na přesné proporce těla a pečlivější práci s prostředím. Rozdíl jde vidět

například u postav, které na sloupu Marca Aurelia poletují ve vzduchoprázdnu nebo třeba u nepřesného a nedokonalého ukrytí okének osvětlujících jeho schodiště apod.

Sloup se nachází uprostřed Piazza Colonna, kde za časů antického Říma leželo Martovo pole. Jak již jeho jméno napovídá, byl postaven jako hold císaři Marcu Aureliovi mezi lety 176 a 193 n.l. za jeho vítězství v tzv. markomanských válkách (mezi lety 166 – 171 a 172 – 180 n.l.), které probíhaly i na území dnešní České republiky a byly vedeny převážně proti kmenům germánských Markomanů a Kvádů a sarmatským Jazygům.

Sloup samotný dosahuje výšky 29, 601 m (velice podobné výšce Traiánova sloupu) tedy sto římských stop. Někdy kvůli tomu bývá označován také jako *columna centenaria*. Na rozdíl od svého předchůdce má však vyšší podstavec a to 12,349 m z čehož je dnes přibližně 3,86 m pod úrovní terénu. Sloup je také složen z více mramorových bloků. Většina zdrojů udává počet 27 avšak podle některých autorů např. C. Caprina jich je 30, protože druhé, čtvrté a šesté patro podstavce je složeno z kvádrů dvou. Průměr sloupu není na rozdíl od Traiánova všude stejný – zužuje se směrem nahoru, dole má průměr 3,80 m a nahoře je o 20 cm užší. Dalším rozdílem je vyšší počet schodů – 203 a celé schodiště je osvětlováno 56 okénky. Původní vstup ke schodišti, objeven až roku 1895 při výzkumu G. Calderiniho (při rekonstrukci r. 1589 byl totiž přesunut na jih) v podobě malých dvířek, se nachází na východní části sloupu.

Zdobení sloupu je na rozdíl od Traiánova hůře zachované, protože bylo značně poškozeno zemětřesením a zásahem blesku. Vzhledem k těmto nepříznivým vlivům musel být sloup dvakrát restaurován. Poprvé v roce 1589 n. l. na příkaz papeže Sixta V., protože sloupu hrozilo úplné zřícení. Na rytinách vzniklých před rekonstrukcí je patrné, že sloup byl plný prasklin a na mnoha místech dokonce děravý. Během této rekonstrukce byla na vrcholek umístěna socha apoštola Pavla namísto původního sousoší, které se tam v této době již nenacházelo a které mělo zobrazovat císaře společně s jeho ženou Faustinou. Druhou velkou rekonstrukcí prošel sloup mezi lety 1981 – 1989.

Podstavec sloupu byl původně zdoben reliéfy, zobrazující opět bohyni Viktorii a věnce, což je možné poznat ze starších vyobrazení. Nápis na podstavci byl také poničen a podle svědectví scházel již v 15. století. Nynější nápis vznikl v rámci rekonstrukce na konci 16. století, ale je chybný. Za patrona sloupu je v něm totiž namísto Marca Aurelia považován jeho předchůdce Antoninus Pius.

Na samotném sloupu je zobrazeno 116 scén, tedy o 39 méně než na Traiánově sloupu. Téma reliéfů je velice podobné, jako u staršího sloupu. Mezi nimi vynikají svým obsahem dvě scény: jedna vyobrazující pověsný déšť, který ukojil žízni strádající římské vojsko, čímž vojákům dopomohl k vítězství. Druhá byl zázračný blesk, který zapálil germánskou obléhačí věž a zachránil tak římské vojsko obklíčené za hradbou před zmasakrováním. Aby se obsah reliéfů zachoval, byly pečlivě nafotografovány a r. 1896 vydány v Mnichově v díle *Die Marcussäule auf Piazza Colonna in Rom*.

Zdroje:

BRTNICKÝ, Ladislav. *Topografie starověkého Říma*. Praha, 1925.

RZYMANOVÁ, Barbora. *Sloup Marka Aurelia – jeho výzdoba a její výpovědní hodnota : Magisterská diplomová práce*. Brno : Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2008. 89 l. Vedoucí diplomové práce PhDr. Marie Pardyová, CSc.

PLATNER, Samuel Ball (as completed and revised by Thomas Ashby). *A Topographical Dictionary of Ancient Rome*. London, Oxford University Press, 1929.

MACHAR, Josef Svatopluk. *Řím* [online]. [10. 9. 2015]. Dostupný na World Wide Web: <<http://texty.citanka.cz/machar/rimtoc.html>>